

ERAKONDADE RAHASTAMISE JÄRELEVALVE KOMISJON

KOMISJONI 2014. AASTA TÖÖARUANNE

TALLINN 2015

Sisukord

Komisjonist	3
Erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide aruandlus	4
Kirjad ja ettekirjutused	5
Ülevaated	5
Erakonnaseaduse rakendamine ja seaduse muutmise ettepanekud	5
Komisjoni veebilahendus	6
Avalikud suhted	6
Kokkuvõte	7

Komisjonist

Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjon on erakonnaseaduse alusel moodustatud haldusorgan, mis moodustati 27. märtsil 2011. Tööd alustas komisjon mais 2011.

Komisjoni ülesandeks on kontrollida erakonna, valimisliidu ja üksikkandidaadi tegevuse vastavust erakonnaseaduses sätestatud nõuetele.

Oma tegevuses lähtub komisjon erakonnaseadusest, haldusmenetluse seadusest, asendustäitmise ja sunniraha seadusest, muudest riigiasutuse tööd reguleerivatest õigusaktidest ja komisjoni töökorrast.

Komisjoni tööks on põhiliselt erakondade, aga ka valimisliitude ja üksikkandidaatide rahastamise aruannete kogumine, kontrollimine ja avalikustamine.

Komisjon on seitsmeliikmeline, igal üks asendusliige. Liikmetest ja asendusliikmetest kolm on nimetanud õiguskantsler, riigikontrolör ja vabariigi valimiskomisjon – vastavalt Kaarel Tarand (asendusliige Kari Käsper), Toomas Mattson (asendusliige Ines Metsalu) ja Anu Toots, kelle lahkudes aasta keskel nimetati liikmeks Vello Pettai (asendusliige Krista Paal). Neli liiget ja asendusliiget on nimetanud Eesti Reformierakond, Eesti Keskerakond, Erakond Isamaa ja Res Publica Liit ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond – vastavalt Madis Timpson (asendusliige Ants Leemets), Jaanus Karilaid (asendusliige Kalle Klandorf), Kert Karus (asendusliige Veiko Lukmann) ja Ardo Ojasalu (asendusliige Vootele Hansen). Komisjoni esimeheks on valitud Ardo Ojasalu ja aseesimeheks Kaarel Tarand. Komisjoni liikmete ja asendusliikmete volitused kestavad kuni märtsini 2016

Komisjoni töövorm on koosolek, mille kutsub kokku komisjoni esimees ja mis toimub keskmiselt kord kuus. Koosolekud protokollitakse ja avalikustatakse komisjoni veebilehel. 2014. aastal toimus 13 komisjoni koosolekut.

Kogu komisjoni ja tema tegevust puudutav info, sh kogutud aruannete ja tehtud töö kohta, on avalikustatud komisjoni veebilehel.¹

¹ ERJK veebileht: <http://www.erjk.ee>

Erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide aruandlus

Komisjoni põhiline töö seisneb erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide aruannete kogumises ja kontrollimises. Täna kehtiva erakonnaseaduse kohaselt esitavad erakonnad komisjonile kaheksa kuud aruandeid: tulude, laekumiste ja kulude perioodilised (kvartali) aruanded ning valimiskampaania rahastamise aruanded. Valimisliidud ja üksikkandidaadid esitavad komisjonile vaid valimiskampaania rahastamise aruandeid.

Kui 2013. aasta suureks arenguks võis pidada paberaruannete asemel rakendunud elektroonilist aruandekeskonda, siis 2014. aastal muutus erakondade jaoks komisjonile esitatud kulude deklareerimise põhimõtteline käsitlus ja nende esitamise vorm. Komisjoni ettepanekul jõustus erakonnaseaduses muudatus, mille tulemusel asendus erakondade valimiskampaania kulude käsitlus poliitilise tegevuse kulude käsitlusega – 2014. aasta algusest deklareerivad erakonnad lisaks kõigile oma tuludele ja laekumistele perioodiliselt ka kõik oma kulud poliitilise tegevuse kulude, majandamiskulude ja tööjõukulude lõikes. Erakonna kogukulude kajastamine poliitilise ja muu tegevuse lõikes annab ülevaate erakondade nn kulukäitumisest, loob võimaluse erakondade kulukuse omavaheliseks statistiliseks võrdluseks ning ühtlasi suurendab erakondade poliitilise tegevuse rahastamise läbipaistvust vähemalt ametlikult kajastatud rahakasutuse osas.

Valimiskampaania rahastamise aruande esitavad jätkuvalt valimistel osalenud erakonnad, valimisliidud, üksikkandidaadid, kuid erakonnad esitavad aruande vaid erakonna nimekirjas kandideerinud isikute endi tehtud valimiskampaania kulude kohta.

Aruandeaastal jätkus 20. oktoobril 2013 toimunud kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste (KOV) kampaaniaaruannete ning ka varasemate valimiskampaaniate võlgade tasumise aruannete kogumine ja kontroll. KOV 2013 valimisaruanded on esitanud kõik erakonnad ja valimisliidud, üksikkandidaatidest aruandevõlglasti on 4. Varasematest valimistest olid aruandeaasta lõpuks valimisvõlad Eesti Keskerakonnal (KOV 2009), kes küll enne KOV 2013 valimisi oli eksitavalt deklareerinud KOV 2009 võlgade tasumist, ja erakonnal Eestimaa Rohelised (RK 2011).

Tulude, laekumiste ja kulude kvartaliaruannete esitamisega pole erakondadel probleeme, va ühel erakonnal – Vabaduspartei-Põllumeeste Kogu, kellel on muuhulgas äriregistrile esitamata viimase kahe majandusaasta aruanded.

Üldine olukord erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide aruannete esitamisega on üle lootuste hea – pea kõik aruandekohuslased (99%) on esitanud valimiskampaania rahastamise aruanded veebipõhises aruandekeskonnas ja kõik erakonnad (100%) on probleemivabalt koostanud uues formaadis tulude ja kulude aruannete koostamise ja esitamisega.

Kirjad ja ettekirjutused

Komisjon tegi märgukirju ja järelepärimisi mitmel erineval põhjusel u 40 korral, samas sai komisjon pöördumisi u 10 korral. Pea kõigile järelepärimistele ja märgukirjadele sai komisjon vastused või neis nimetatud puudused kõrvaldati. Komisjonile laekunud pöördumiste põhjal algatas komisjon enamusel juhtudel haldusmenetlused.

Komisjoni kirjavahetus on avalikustatud komisjoni veebilehel².

Ettekirjutusi koos sunniraha hoiatusega tehti 2014. aastal kokku 16 korral, põhiliselt 2013. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimiskampaania aruannetega seonduvalt, aga erakonnale Eesti Vabaduspartei - Põllumeeste Kogu tulude ja laekumiste aruannete esitamata jätmise eest. Kohtus vaidlustati 5 ettekirjutust. Korduvad sunniraha hoiatused tegi komisjon 4 korral.

Komisjoni tehtud ettekirjutused ja otsused sunniraha sissenõudmiseks on avalikustatud komisjoni veebilehel.³

Komisjon esitas Politsei- ja Piirivalveametile avalduse 8 isiku suhtes väärteomenetluse alustamiseks oma valimiskampaania rahastamiseks kasutatud arvelduskontost mitteteavitamise tõttu, kellest kahe suhtes lõpetati menetlus väärteokoosseisu puudumise tõttu, kuuele isikule aga määrati kohtu poolt trahvid vahemikus 120-240 eurot.

Ülevaated

Nagu ka kõigil varasematel aastatel, koostas komisjon ka sel aastal ülevaate erakondade finantsmajanduslikust seisukorrast e-äriregistris avalikustatud 2013. majandusaasta aruannete põhjal. Ülevaade on koostatud kuue suurema ja ühtlasi riigitoetust saava erakonna kohta, ning seda võrdluses eelnevate aastatega 2010, 2011 ja 2012.⁴ Sellise ülevaate eesmärk on hinnata erakondade pikaajalist finantskäitumist, majandamise kultuuri ja neist tulenevaid rahastamisriske. Üheks olulisemaks hindamiskriteeriumiks on netovara seis erakonna bilansis, eriti vaadelduna pikema perioodi jooksul, kuna see näitab hindamise seisuga kogu tegevusperioodi jooksul kogunenud tulude ja kulude vahet. 2013. aasta lõpuks on netovara seis negatiivne kolmel erakonnal, sh erakonnal Eestimaa Rohelised on see (arvesse võttes erakonna tulused) märkimisväärne ja mõjutab seega oluliselt erakonna majanduslikku jätkusuutlikkust.

Erakonnaseaduse rakendamine ja seaduse muutmise ettepanekud

Juba komisjoni esimesel tööaastal 2011 selgusid nii erakondade rahastamise kui ka muude erakonnaseadusest tulenevate nõuete täitmise kontrollimise käigus erakonnaseaduse ebakõlad ja puudused, mis vajasisid kõrvaldamist. Komisjoni tööperioodil 2011-2014 on erakonnaseadust muudetud viiel korral ja kuues muudatus jõustub 01.01.2015.

² Kirjad: <http://www.erjk.ee/et/dokumendiregister/kirjad>

³ Otsused ja ettekirjutused: <http://www.erjk.ee/et/dokumendiregister/otsused-ja-ettekirjutused>

⁴ Ülevaade erakondade finantsseisust 2010-2013 majandusaasta aruannete põhjal: http://www.erjk.ee/sites/default/files/Ulevaated/6_ulevaade_erak_majandusseisust_vordluses_2010-2013.pdf

Lisaks varasematele muudatustele algatas Riigikogu põhiseaduskomisjon 2013. aastal enamasti komisjoni, kuid ka Rahvakogu ja teiste organisatsioonide tehtud ettepanekute põhjal erakonnaseaduse muutmise eelnõu 439SE. Komisjoni põhilisest ettepanekust: asendada erakondade puhul valimiskampaania mõiste ja -aruanded poliitilise tegevuse mõistega ning perioodilise kulude aruannetega, oli juttu juba aruandlust käsitlevas peatükis. Paraku jõudsid eelnõusse ka mitmeid ettepanekud, millel puudub õigusselgus või mida on praktikas keeruline rakendada. Komisjoni sellekohast kriitikat paraku arvesse ei võetud. Komisjon jätkab tööd 01.04.2014 ja 01.07.2014 jõustunud erakonnaseadusega – kavas on koostada järjekordne analüüs erakonnaseaduse täpsustamist või muutmist vajavate õigusselgusetute või praktikas mitterakendatavate sätete kohta ning esitada see Riigikogu põhiseaduskomisjonile või justiitsministeeriumile 2015. aasta algul.

Komisjoni veebilahendus

Erakonnaseadus kohustab komisjoni omama veebilehte, kus avalikustada talle esitatud aruanded, koostatud dokumendid ja tehtud töö. Komisjoni esialgne praktika valimiskampaania aruannetega mõjutas oluliselt arusaama ka veebipõhise aruandluse vajalikkusest. Seetõttu tegi komisjon 2011. aastal muu hulgas ettepaneku erakonnaseaduse muutmiseks aruandlust puudutavate sätete osas, mis tagaksid nii valimis- kui tuluaruannete esitamise komisjoni loodud vormides veebikeskkonnas. Sellekohane ettepanek jõustus 01.04.2013 muudetud erakonnaseadusega. Umbes samaks ajaks valmis komisjonil veebilahendusel baseeruva infosüsteemi arendus. Veebilahenduse valmimisega eraldus komisjon Riigikogu Kantselei veebilehest ja kolis kogu oma info üle veebilehele aadressil www.erjk.ee. Veebipõhine infosüsteem rakendus tööle küllaltki hästi, vaid väikeste ja lühiajaliste tõrgetega, kuid kõik aruandekohuslased suutsid oma aruanded esitada ilma suurema vaevata.

Aruandeaasta alguses valmis täiendav arendus erakondade perioodiliste kuluaruannete esitamiseks, kus erakonnad kajastavad oma seniste ajaliselt ja sisuliselt määratlemata valimiskampaania kulude asemel kõik oma perioodikulud poliitilise ja muu tegevuse lõikes. Seega võib komisjoni veebipõhise aruandluskeskkonna arenduse põhimõtteliselt lõpetatuks lugeda.

2015. aastal on kavas täiendada loodud infosüsteemis nn administraatori töölauda, et tõhustada komisjoni ametnike poolt tehtavat kontrollitööd. Samuti on vajalik süsteemis teha üldistest IT-tehnoloogilistest arengutest või siis erakonnaseaduse muudatustest tulenevaid täiendusi.

Avalikud suhted

Komisjoni ametlikke seisukohti esindasid avalikkuses komisjoni esimees ja aseesimees. Komisjoni tööpõhimõtte on olnud kogu oma tegevuse, eeskätt koosoleku protokollide ja otsuste avalikustamine veebilehel ning nende kommenteerimine meediakanalitele.

Aasta jooksul külastati komisjoni veebilehte 7002 korral (2013. a 4671), sellest moodustas unikaalne külastuste arv 3521 korda (2013. a 2241) ja keskmine lehel peatumise aeg oli 5 minutit ja 4 sekundit.

Avalike suhete hulka tuleb aastal 2014. lugeda ka komisjoni ametnike suuremahuline töö valimistel kandideerinud isikute abistamisel, millega saadi ka keerulisematel juhtudel hakkama nii,

et see põhjustas vaid ühe 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel osalenud üksikkandidaadi kaebuse.

Komisjoni tegevuse meediakajastus on olnud pidev ning objektiivne tänu kogu dokumentatsiooni avalikule kättesaadavusele.

Komisjoni ajalugu ning tegevusi tutvustati juunikuus Helsingis toimunud rahvusvahelisel EMB (Electoral Management Bodies) konverentsil „Võitlus administratiivsete vahendite väärkasutamise vastu valimisperioodil“ ja OECD vastaval konverentsil detsembris Pariisis.

Ajakirjandus on kasvaval määral õppinud kasutama komisjoni infosüsteemi võimalusi ning sellega seos on kasvanud ka ajakirjanike konsulteerimise vajadus. Eriti aasta lõpukuudel muutusid ajakirjanike pöördumised seoses riigikogu valimiste lähenemisega igapäevaseks, suurenes ka ajakirjandusliku kajastuse sagedus ja sellega komisjoni tegevuse nähtavus.

Negatiivse ilminguna avalikes suhetes peab ära märkima menetlusse kaasatud isikute hulgas levivat trendi suhelda komisjoniga otsedialoogi ja sisuliste lahenduste otsimise asemel pressiteadete ning advokaadibüroode vahendusel, mis on tipnenud ka sisutu üleskutsega veebimeedias komisjon üldse laiali saata.

Kokkuvõte

Komisjoni neljandal tööaastal keskendus komisjon erakondade valimiskampaania käsitlemise asendamisega poliitilise ja muu tegevuse käsitlesega, seda ennekõike kuluaruannete koostamisel ja esitamisel. Teise suurema tegevusvaldkonnana andis komisjon ettepanekuid ja arvamusi erakonnaseaduse muutmise protsessi komisjoni tööd puudutavas osas. Kolmanda tegevusvaldkonnana kontrollis komisjon meedias ja avalikkuses üles kerkinud kahtlusi erakondade rahastamise ja valimiskampaaniate seaduslikkuse asjus. Komisjoni tegevuse tulemusena ühtlustus 2014. aastal erakondade finantsaruandlus, mis muutus seeläbi avalikkusele selgemaks, läbi paistvamaks ja kontrollitavamaks, mille alusel võib järeldada, et komisjon talle seadusandja seatud eesmärgid täitis.

(allkirjastatud digitaalselt)

Ardo Ojasalu
Komisjoni esimees

Aruanne kinnitati komisjoni 18. veebruari 2015 koosolekul ja avalikustatakse komisjoni veebilehel.